

André - Marie Ampère

Nedim ARDOĞA
Elektronik Mühendisi

André-Marie Ampère (1775-1836)

Büyükölük : Elektrik akımı (SI temel birim)
Tarifi : Herhangi bir kesit üzerinden bir saniye içerisinde geçen yük miktarı
Birim : amper, A

Dergimizde yeni bir köşe açıyoruz. Elektromanyetiğı geliştiren ünlü bilim adamlarının yaşamlarını özetlemeğe çalışacağız. Ama bu dala emek verenler o kadar çok ki, bu iş boyumuzu aşar. Bu sebepten, köşemizi adını birimlere veren bilim adamları ile sınırlı tutacağız. Birim olarak ta SI birimlerini yani daha yaygın adıyla MKS birimlerini alacağız.

SI birimler 1875 yılındaki metre konferansı ve konferans sonunda imzalanan metre antlaşmasına dayanır. Bu antlaşmayı ilk imzalayan 17 ülke arasında ABD, İngiltere, Japonya ve Kanada gibi ülkeler yoktu. Ama Osmanlı Devleti vardı. Günümüzde imzacı sayısı (36 sı gözlemci statüsünde olmak üzere) 90 a çıktı.

Konferans tarafından saptanmış dört tane temel büyükölük vardır. Bunlar kütle, zaman, uzunluk ve elektrik akımıdır. (Ayrıca kullanım alanı sınırlı 3 yardımcı temel büyükölük daha var.) Bunun yanı sıra, temel büyükölüklerden üretilmiş 22 adet te kendi birimlerine sahip büyükölük tarif edilmiş. Bunların da bir kısmı elektromanyetik ile ilgili. Elektromanyetik ile ilgili büyükölüklerin birimlerine ünlü birim adamlarının isimleri verilmiş; Ampere, Ohm, Hertz gibi. Bu birimler olduğu gibi yazıldığı zaman küçük harfle, fakat kısaltma ile yazıldığı zaman büyük harfle gösteriliyor. Örneğin 1 V = 1 volt.

İlk yazımız temel büyükölük birimine adını veren Ampere ile ilgili. Yazı dizimiz, bizlere mesleğimizi kazandıran büyük adamları bir defa daha anmamızı sağlarsa ne mutlu bizlere.

André-Marie Ampère 20 Ocak 1775 te Fransa'nın Lyon kentinde doğdu. Varlıklı bir ailenin çocuğuydu. Aile kışları Lyon'da yazları Lyon yakınlarındaki Poleymieux'ta yaşıyordu. Ampere temel eğitimini babasından aldı. Olağanüstü zeki bir çocuktü. Babası onu Latince öğrenmeğe yönelttiği halde, o daha ziyade sayısal bilimlerle (o zamanki ismiyle Doğa bilimleriyle) ilgileniyor ve o yaşta bir çocuktan beklenmeyecek çalışmalar yapıyordu. Daha 13 yaşında bilimsel dergilere makale göndermeğe başlamıştı.

Ancak Fransız ihtilali başladığında bu mutlu çocukluk günleri geride kaldı. Lyon kenti bir süre ihtilalcilere karşı direnmişti. Ancak 1793 yılında kent ihtilalcilerin eline geçince, Ampere'in babası (2000 kişi ile birlikte) giyotine gönderildi. Ampere uzun süre bunun şokunu atlatamadı.

Sonunda matematik öğretmenliği yaparak, yeniden yaşama döndü. Bu arada Julia adında bir genç kızla tanıştı. 1797 yılında nişanlanıp,

1799 da evlendiler. 1800 yılında oğulları Jean Jacques doğdu. 1802 yılında Ampere Lyon'un 70 km doğusundaki Bourg-en-Bresse politeknik okulunda fizik ve kimya öğretmenliğine atandı. Ancak bu atama aileye mutsuzluk getirdi. Ampere'nin Poleymieux'ta bıraktığı eşi hastalanmıştı. Gerçi Ampere kısa süre sonra geri döndü, ama Julia 1803 Haziran ayında vefat etti.

Ampere 1806 yılında ikinci defa evlendi. İkinci eşinin adı Jenny'di. Düğün töreninde Joseph Louis Lagrange ve Jean Baptist Delambre gibi ünlü bilim adamlarının da oluşu Ampere'nin bilim dünyasındaki ününün kanıtıdır. Ancak ikinci evliliğı iyi gitmedi. 1807 yılına kızları Albine doğduğunda çift ayrı yaşamağa başlamıştı. 1808 de boşandılar.

Ampere'in özel yaşamı hep trajedilerle dolu oldu. Sosyal bilimlerde sivrilen oğlu ile arası açıldı.